दैनिकं ई-संस्कृतवार्तापत्रम्

हिमसंस्कृतवार्ताः

हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः

himsanskritvartah
e-Sanskritnewspaper
नवा प्रेरणा नवोत्साहः

■ पृष्ठ-4 ■ वर्ष-3 ■ अङ्क-42
1
05.12.2023 मंगलवासरः वि.सं. २०८० मार्गशीर्षकृष्णपक्षः अष्टमी मार्गशीर्षः 20
Website- www.himsanskritam.com Email-himsanskrit@gmail.com

रोहताङ्गसहितं कामरुनागे शिकारीदेव्यां च हिमपातः शिमलायां वृष्टिः उपलवृष्टिश्च

2

हिमाचलपरिवहनम्-राज्यस्य प्रथमः विद्युत्वाहनविभागः, एतेषां वाहनानाम् उपयोगेन ८० लक्षरूप्यकाणां रक्षणम्

3

संसद् जनानाम् आकांक्षाः सुदृढीकरणार्थं महत्त्वपूर्णं मञ्चम्, विकसित-भारतस्य च आधारः अस्ति- प्रधानमन्त्री मोदी

हिमसंस्कृतवार्ताः- नरेश मलोटिया

संसदः शिशिरसत्रस्य आरम्भात् पूर्वमेव प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी उक्तवान् यत् संसदः लोकतन्त्रस्य मन्दिरं, विकसितभारतस्य च आधारं सुदृढीकरणार्थं जनानां आकांक्षाणां महत्त्वपूर्णं मञ्चम् अस्ति। संसदः शिशिरसत्रस्य आरम्भात् पूर्वं संसदः बहिः मीडियाकर्मचारिभिः सह वदन् मोदी सर्वेभ्यः सांसदेभ्यः अनुरोधं कृतवान् यत् सदने यत्किमपि विधेयकं स्थापितं भवति, तस्य विषये गहनचर्चायै सज्जार्थम् आगच्छन्तु। सः अवदत् यत् यदा नूतनसंसदभवनस्य उद्घाटनं जातम्, तदा अल्पः सत्रः आसीत्, यस्मिन् ऐतिहासिकः निर्णयः कृतः। प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् अस्मिन् समये सदनस्य कार्यस्य कृते विशालाः अवसराः भविष्यन्ति। मोदी इत्यनेन उक्तं यत् महिलानां, युवानां, कृषकाणां, निर्धनानां च सशक्तिकरणमेव राष्ट्रस्य उज्ज्वल-भविष्यस्य कुञ्जी अस्ति। प्रधानमन्त्रिणा अपि विपक्षस्य सहकार्यं याचितम्। सः अवदत् यत् यदि विपक्षस्य प्रतिबिम्बं नकारात्मकं द्वेषपूर्णं च भवति, तर्हि लोकतन्त्राय तत् हितकरं नास्ति। मोदी उक्तवान् यत् लोकतन्त्रे विपक्षस्य महती भूमिका अस्ति, विपक्षः तत् कर्तुं समर्थः भवेत्।

केन्द्रीय-विश्वविद्यालय-संशोधनविधेयकः 2023 लोकसभायां प्रस्तावितः

लोकसभायां केन्द्रीयविश्वविद्यालय (संशोधन)विधेयकः २०२३ प्रस्तावितः। विधेयकेन केन्द्रीयविश्वविद्यालयनियमः, २००९ संशोधनं कृत्वा तेलङ्गानाप्रदेशे सामक्का सराक्का केन्द्रीयजनजातीय विश्वविद्यालयः इति नाम्ना प्रसिद्धस्य केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य स्थापनां कर्तुं प्रयतते। केन्द्रीयशिक्षामन्त्री धर्मेन्द्रप्रधानेन सदने एतत् विधेयकं प्रस्तुतम्। प्रस्तावितं विश्वविद्यालयम् आगामिषु वर्षेषु क्षेत्रस्य प्रादेशिक-आकांक्षाः पूरयिष्यति। विश्वविद्यालयः देशस्य आदिवासीकला, संस्कृतिः, व्यवहारेषु च निर्देशात्मकानि शोधसुविधाः च प्रदातुं उन्नतशिक्षायाः प्रचारं अपि करिष्यति। आन्ध्रप्रदेशपुनर्गठन-विधेयकः, २०१४ इत्यस्य अन्तर्गतं राज्ये केन्द्रीयजनजातीय-विश्वविद्यालयस्य स्थापना अनिवार्या अस्ति

सशस्त्रसेनासु महिलानां सहभागिता वर्धयितुं सर्वकारः प्रतिबद्धः अस्ति-

सिन्धुदुर्गः,तारकरली,महाराष्ट्रः।

प्रधानमन्त्री नरेन्द्रमोदी इत्यनेन उक्तं यत् तस्य सर्वकारः समुद्रीय अर्थव्यवस्थायाः विकासे केन्द्रितः अस्ति तथा च सागरमाला परियोजनायाः अन्तर्गतं व्यापारिकतटानाम्-आधारित-विकासाय कार्यं कुर्वन् अस्ति। सः अवदत् यत् अस्याः परियोजनायाः उद्देश्यं अन्तिमं जनं यावत् संपर्कं स्थापयितुं तटीयक्षेत्राणां विकासः च अस्ति, येन पर्यटनस्य, वृत्तेश्च प्रचारः कर्तुं शक्यते। महाराष्ट्रस्य सिन्धुदुर्गमण्डलस्य तारकरलीसमुद्रतटे विशेषं कार्यक्रमं सम्बोधयन् श्री मोदी अवदत् यत् भारतीयनौसेनायाः कृते वैदेशिकैः आक्रमणकारिभिः पूर्वनष्टं वैभवं पुनः प्राप्तुं एषः समीचीनः समयः अस्ति। सः अवदत् यत् भारतस्य इतिहासः बलस्य, शक्तेः, शौर्यस्य, ज्ञानस्य, कलायाः, नवीनानाम् आविष्काराणां च समृद्धः इतिहासः अस्ति। सः अवदत् यत् सशक्तस्य समुद्रीबलस्य महत्त्वं अवगत्य छत्रपतिशिवाजीमहाराजतः प्रेरणाग्रहणस्य समयः अस्ति। प्रधानमन्त्रिणा घोषितं यत् अधुना भारतीयनौसेनाधिकारिणां एपलेट्-पत्रेषु शिवाजीमहाराजस्य सेनायाः चिह्नं भविष्यति। प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् शीघ्रमेव भारतीयसंस्कृतेः परम्परायाः च अनुरूपं नौसेनायाः पङ्क्तौ नूतनानि नामानि दत्तानि भविष्यन्ति। सः नौसेनायाः अभिनन्दनं कृतवान् यत् तेन नौसेनायाने देशस्य प्रथमा महिला कमाण्डिंग् अधिकारिणी नियुक्ता। प्रधानमन्त्रिणा उक्तं यत् स्वसर्वकारस्य उद्देश्यं सांस्कृतिकविरासतां रक्षां कृत्वा देशस्य विकासः एव।

क्रमशः तृतीयपृष्ठे........

सर्वकारः सम्पूर्णे विश्वे स्वदेशीय-अध्ययनस्य प्रवर्धनार्थं सर्वसम्भवं समर्थनं प्रदाति-

आयुषमन्त्री सर्वानन्दसोनोवालः

व्यापारिकतटं-नौकायान-जलमार्ग-आयुष-मन्त्री सर्वानन्दसोनोवालः अवदत् यत् सम्पूर्णे विश्वे स्वदेशीय-अध्ययनस्य प्रवर्धनार्थं सर्वकारः सर्वं सम्भवं समर्थनं प्रदाति। अस्मिन् कार्ये विदुषां प्रयत्नानाम् प्रशंसाम् कुर्वन् सः अवदत् यत् भारतीयाध्ययनस्य प्रसारणे विद्वांसः महत्त्वपूर्णां भूमिकां निर्वहन्ति। श्री सोनोवालः नवदिल्लीनगरे ज्ञानभारत आगन्तुककार्यक्रमस्य उद्घाटनसत्रं सम्बोधयन् आसीत्। भारतीयसांस्कृतिकसम्बन्धपरिषद्द्वारा अस्य आयोजनं कृतम् अस्ति । श्री सोनोवालः स्वभाषणे पारम्परिकचिकित्सायाः प्रचारार्थं आयुषमन्त्रालयस्य वैश्विकसाधनानां उल्लेखं कृतवान्। अस्मिन् द्विदिनात्मके कार्यक्रमे भारतीयज्ञानव्यवस्थां अग्रे नेतुम् उपायाः विचार्यन्ते । ३९ देशेभ्यः ८० तः अधिकाः वरिष्ठाः शिक्षाविदाः भागं गृह्णन्ति।

एकादृष्टिः

अन्तारार्ष्ट्रीयस्वयंसेवकदिवसः

डॉ नरेन्द्रराणा सिरमौरः ।

अन्तारार्ष्ट्रीयस्वयंसेवकदिवसः प्रतिवर्षं दिसम्बरमासस्य पञ्चमे दिनाङ्के आचर्यते । १९८५ तमे वर्षे दिसम्बरमासस्य १७ दिनाङ्के संयुक्तराष्ट्रसङ्घसभायां संकल्पेन पारितः । अयं दिवसः सर्वेषु स्तरेषु (स्थानीय-राष्ट्रीय-अन्तारार्ष्ट्रीययोः) परिवर्तनं कर्तुं जनानां सहकार्यस्य सम्मानार्थं वैश्विकः उत्सवः अस्ति ।

1. **राष्ट्रीयवार्ताः-** संसदः शिशिरसत्रस्य आरम्भात् पूर्वमेव प्रधानमन्त्री नरेन्द्र मोदी उक्तवान् यत् संसदः लोकतन्त्रस्य मन्दिरं, विकसितभारतस्य च आधारं सुदृढीकरणार्थं जनानां आकांक्षाणां महत्त्वपूर्णं मञ्चम् अस्ति।
2. महाराष्ट्रस्य सिन्धुदुर्गमण्डलस्य तारकरलीसमुद्रतटे विशेषं कार्यक्रमं सम्बोधयन् श्री मोदी अवदत् यत् भारतीयनौसेनायाः कृते वैदेशिकैः आक्रमणकारिभिः पूर्वनष्टं वैभवं पुनः प्राप्तुं एषः समीचीनः समयः अस्ति।
3. लोकसभायां केन्द्रीयविश्वविद्यालय(संशोधन) विधेयकः २०२३ प्रस्तावितः। विधेयकेन केन्द्रीयविश्वविद्यालयनियमः, २००९ संशोधनं कृत्वा तेलङ्गानाप्रदेशे सामक्का सराक्का केन्द्रीयजनजातीयविश्वविद्यालयः इति नाम्ना प्रसिद्धस्य केन्द्रीयविश्वविद्यालयस्य स्थापनां कर्तुं प्रयतते।
4. मुख्यमन्त्री राज्यसर्वकारस्य प्रमुखकार्यक्रमेषु विकासात्मककार्येषु च त्वरिततां कर्तुम् अधिकारिभ्यः निर्देशं दत्तवान्,

सुभाषितम्

हिमसंस्कृतवार्ताः

**अन्नदानं परं दानं विद्यादानमतः परम् ।
अन्नेन क्षणिका तृप्तिर्यावज्जीवं च विद्यया ॥**

भावार्थ - अन्न दान परम दान है पर विद्या दान उससे बड़ा है क्योंकि अन्न से क्षण भर की तृप्ति होती है और विद्या से आजीवन भर की तृप्ति हो जाती है ॥

✍ प्रतीकसाठ्ये मुम्बई

कार्यालयः
हिमसंस्कृतम् प्रकाशनम्
जसवां कोटला तहसीलपरिसरस्य सम्मुखे
कस्बा कोटला, जिला कांगड़ा हि.प्र.
पत्रव्यवहारसङ्केतः - १७७१११

इस कार्य को भविष्य में निरन्तर बनाए रखने के लिए आप सभी के सहयोग की आवश्यकता है

वार्षिकसदस्ता-	३०१ ₹
पञ्चवार्षिकी सदस्यता-	११००₹
संरक्षकसदस्यता-	५१००₹
विज्ञापनसहयोगः(मासिकं) -	५००₹

आर्थिक सहयोग हेतु हमारा यू.पी.ई कोड स्कैन करें

दैनिकं ई-संस्कृतवार्तापत्रम्
हिमसंस्कृतवार्ताः
हिमाचलप्रदेशस्य संस्कृतशिक्षकाणां नूतनः प्रकल्पः
2
05.12.2023 मंगलवासरः वि.सं. २०८० मार्गशीर्षकृष्णपक्षः अष्टमी मार्गशीर्षः 20
Website- www.himsanskritam.com Emai|-himsanskrit@gmai|.com

बालिकानां विवाहस्य आयुः वर्धयितुं समितिः निर्मिता भविष्यति, - मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः

अङ्कीयाः (डिजीटल) भविष्यन्ति जीविका- कार्यालयाः

हिमसंस्कृतवार्ताः- शिमला। मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः प्रशासनिकसचिवानां 'सोमवासरस्य सभायाः' अध्यक्षतां कृतवान्। मुख्यमन्त्री राज्यसर्वकारस्य प्रमुखकार्यक्रमेषु विकासात्मककार्येषु च त्वरिततां कर्तुम् अधिकारिभ्यः निर्देशं दत्तवान्, येन अधिकाधिकाः जनाः एतासां कल्याणकारीयोजनानां लाभं समये एव प्राप्तुं शक्नुयुः। सः अवदत् यत् सामान्यजनानां सुविधायै राजस्वपदाधिकारिणः प्राथमिकतानुसारं लम्बितराजस्वप्रकरणानाम् निस्तारणं सुनिश्चितं कुर्वन्तु। राज्ये प्रथम-द्वितीये दिसम्बर दिनाङ्के आयोजिते 'राजस्वलोक-न्यायालये' इन्तकालस्य १४ सहस्राधिकानां लम्बितप्रकरणानां निस्तारणं कृतम्। एतेषां दीर्घकालं यावत् लम्बितप्रकरणानां त्वरिततायै राजस्वाधिकारिणां प्रयत्नस्य अपि सः प्रशंसाम् अकरोत्। सः अवदत् यत् राजस्वलोक-अदालत-काले अद्यावधि ४५ सहस्राधिकानि लम्बितप्रकरणानि निराकृतानि, तस्मात् बहुसंख्याकाः जनाः लाभान्विताः च अभवन्।
मुख्यमंत्री सुक्खुः जलशक्तिविभागस्य, सम्बन्धितविभागानां विभिन्नयोजनानां निर्देशं दत्तवान् यत् ते चिकित्सामहाविद्यालयानां, चिकित्सालयानां च विद्युत्देयकानां न्यूनीकरणस्य विकल्पानां अन्वेषणं कुर्वन्तु। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः बालिकानां विवाहयोग्यवयोः १८ वर्षेभ्यः २१ वर्षेभ्यः वर्धयितुं विचारयति, तदर्थं च शीघ्रमेव स्वास्थ्यसचिवस्य नेतृत्वे समितिः निर्मिता भविष्यति। प्रणालीगतपारदर्शिता सुनिश्चित्य सर्वकारीयविभागानां कार्यकरणे प्रौद्योगिक्याः समावेशस्य निर्देशान् दत्त्वा मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् राज्यस्य सर्वेषां रोजगारकार्यालयानाम् अङ्कीयीकरणं भविष्यति तथा च कुशलजनशक्तिं रोजगारप्रदानस्य सुविधायै नियोक्तृणां पञ्जीकरणं अपि क्रियते।
मुख्यमन्त्री पुलिस- कारागारविभागयोः आधुनिकीकरणे अपि बलं दत्तवान्। सः अवदत् यत् सामान्यजनस्य कृते प्रभावीसेवाः प्रदातुं, पुलिसकर्मचारिणां कृते उत्तमं कार्यवातावरणं च प्रदातुं दृष्ट्या पुलिससुधारविषये विशेषं ध्यानं दीयते। सः अवदत् यत् कारागारेषु उच्चस्तरीयाः रात्रौ दृष्टियन्त्राणि स्थापितानि भविष्यन्ति। मुख्यमन्त्री उक्तवान् यत् काङ्गड़ामण्डलस्य डगवार इत्यत्र अत्याधुनिकं दुग्धप्रसंस्करणसंस्थानं प्रस्तावितं अस्ति, तस्य कार्यं निर्धारितसमये एव सम्पन्नं भवेत्। काङ्गड़ामण्डलस्य ज्वालामुख्यां निर्माणं भवितुं सुख- आश्रयसदनस्य विस्तृतपरियोजना- प्रतिवेदन- निर्माणस्य अपि निर्देशं दत्तवान्। मुख्यमन्त्री सुख-आश्रययोजनायाः अन्तर्गतं सर्वेषु उपायुक्तकार्यालयेषु जिलास्तरस्य वित्तकोषसंख्या उद्घाटिताः भविष्यन्ति इति उक्तवान्। सः अवदत् यत् शिमलानगरे जनसंख्यां न्यूनीकर्तुं स्वातन्त्र्यानन्तरं प्रथमा नगरपरियोजना जाठियादेवीनगरे विकसिता भवति। अस्य परियोजनायाः त्वरितीकरणाय अपि सः निर्देशान् दत्तवान्।
मुख्यमंत्री सुक्खुः अवदत् यत् ई-वाहनानां सफलसञ्चालनार्थं राज्ये १७ ई-चार्जिंग-स्थानकानि स्थापितानि सन्ति। अन्येषां चार्जिंगस्थानकानां, आवश्यकानां आधारभूतसंरचनानां च निर्माणकार्यं शीघ्रं कर्तुं सः निर्देशं दत्तवान्। सः अवदत् यत् ई- टैक्सी-क्रयणार्थं परिवहनविभागे २०० युवानः आवेदनं कृतवन्तः। ई-टैक्सी-क्रयणे सर्वकारः ५० प्रतिशतं अनुदानं ददाति। मुख्यमंत्री वनमित्राणां, वनविभागे पुलिसारक्षकाणां, जलशक्तिविभागस्य पैराकर्मचारिणां च नियुक्तिप्रक्रियायाः समीक्षां कृतवान्।

रोहताङ्गसहितं कामरुनागे शिकारीदेव्यां च हिमपातः शिमलायां वृष्टिः उपलवृष्टिश्च

हिमसंस्कृतवार्ताः- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।
पश्चिमविक्षोभस्य क्रियाकलापस्य कारणात् हिमाचलप्रदेशे रविवासरे रात्रौ सोमवासरे च पीतसचेतनायाः मध्ये वर्षा, हिमपातः च निरन्तरं भवति स्म। मण्डीमण्डलस्य अधिष्ठातुः बड़ादेव- कमरुनागमन्दिरपरिसरे शिकारीदेवीशैटीधारपर्वतेषु नवीनः हिमपातः अभवत्। अपराह्णे जलोडीदर्रा रघुपुरगढं, रोहताङ्गदर्रा, कुञ्जमदर्रा बारालाचा इत्येतेषु च हिमपातः अभवत्। सायंकाले अपि प्रचण्डः अश्मवृष्टिः अभवत्। अश्मपातेन नगरस्य मार्गाः श्वेताः अभवन्। स्खलनस्य कारणेन चालकानां समस्यानां सम्मुखीकरणं कर्तव्यम् अभवत्।
सोमवासरे राज्यस्य अधिकांशक्षेत्राणि मेघयुक्तानि एव आसन्। अस्माद् कारणात् अधिकतमं तापमानं पञ्च अंशं न्यूनीकृतम्। राज्ये न्यूनतमं तापमानं त्रिचतुः डिग्रीपर्यन्तं न्यूनीकृतम् अस्ति। रविवासरे रात्रौ केलाङ्ग-नगरे पारा न्यूनतम ५.६ डिग्री यावत् अभवत्। ऋतुविज्ञानकेन्द्रशिमला इत्यस्य अनुसारं मंगलवासरात् आरभ्य राज्ये एकसप्ताहं यावत् वातावरणं स्वच्छं भविष्यति इति पूर्वानुमानम् अस्ति। सूर्यप्रकाशस्य कारणेन वातावरणस्य शीतलतायाः सम्भावना वर्तते।

कामरुनागस्य शिकारीदेव्याः मन्दिरयोः द्वाराणि पिहितानि

मण्डीमण्डलस्य उपरितनक्षेत्रेषु हिमपातस्य कारणेन शीततरङ्गः वर्धितः अस्ति। कामरुनाग- शिकारीदेवी- मन्दिरयोः द्वाराणि पिहितानि सन्ति। प्रशासनेन पर्यटकानां सामान्यजनानाञ्च धार्मिकस्थानद्वयं न गन्तुं निर्देशः दत्तः। परन्तु पूर्वस्य हिमपातस्य समये एव शिकारीदेवीमन्दिरस्य द्वाराणि पिहितानि आसन्।

अटलकन्दरा रोहताङ्गतः बसयानानां गमनागमनम् आरब्धम्

अपरपक्षे मनाली-केलाङ्ग-राष्ट्रियराजमार्गात् हिमस्य निष्कासनानन्तरम् अटल-सुरङ्ग-रोहताङ्गतः बसयानानां गमनागमनम् आरब्धम् अस्ति। पञ्चदिनानन्तरं कुल्लूतः जलोडीदर्रामार्गेण प्रातः काले बसयानानि प्रेषितानि। मण्डीमण्डलस्य शिकारीदेव्यां १५ से. मी., कामरुनाग-नगरे १० से. मी., शैटाधारे च सामान्यः हिमपातः अभवत्।

हिमपातकारणात् अवरुद्धमार्गाणां पुनर्स्थापनार्थं १५ सहस्रकर्मचारिणः नियोजिताः भविष्यन्ति

अवकाशदिनानि निरस्तीकृतानि

हिमसंस्कृतवार्ताः शिमला।
हिमाचलप्रदेशे शिशिरऋतौ हिमपातस्य निवारणाय लोकनिर्माणविभागेन सज्जता आरब्धा। क्षेत्रे नियोजितानां कर्मचारिणां अवकाशदिनेषु प्रतिबन्धः कृतः। प्रायः १५,००० कर्मचारिणः केवलं विशेषपरिस्थितौ एव अवकाशं प्राप्स्यन्ति, यावत् अग्रे आदेशः न भवति। किन्नौरं, चम्बा, मण्डी, लाहौल-स्पीतिः, शिमला इत्यादिषु जनपदानां भूस्खलन-हिमपात-प्रवणक्षेत्रेषु एकसहस्राधिक-डोजर-जेसीबी-इत्येतत् नियोजयितुं अपि राज्यसर्वकारेण निर्देशाः दत्ताः सन्ति। मार्गेषु अवरुद्धानां जलनिकासीनालिकाभ्यः मलिनमवशेषं निष्कासयितुं अपि अनुरोधः कृतः। जनपदेषु लोकनिर्माणकार्यालये उपालम्भप्रकोष्ठं उद्घाटयितुं अपि कथितम् अस्ति, येन हिमपातस्य कारणेन मार्गाणां अवरोधविषये सूचना उपलब्धा भवेत्।लोकनिर्माणविभागस्य मुख्याभियन्ता अस्मिन् विषये क्षेत्रे नियुक्तैः अभियंतृभिः सह गोष्ठीं कृतवानव अस्ति।
हिमाचलस्य पर्वतीयक्षेत्रेषु हिमपातः, वर्षा च अधिकं क्षतिं जनयति। गतवर्षे अपि लोकनिर्माणविभागस्य कोटिरूप्यकाणां हानिः अभवत्। लोकनिर्माणविभागः कथयति यत् हिमपातस्य सम्भावनायाः कारणात् विभागीय- उप- विभागीय-स्तरस्य कार्यकारी- अभियन्ता- सहायक-अभियन्ता- इत्येतयोः मार्गाः उत्तमस्थितौ स्थापयितुं कथिताः सन्ति।
विभागस्य मुख्याभियन्ता अजयगुप्तः अवदत् यत् हिमपातस्य वर्षायाः च कारणेन पर्वतस्य स्खलनस्य आशंका वर्तते। मार्गाः चिरकालं यावत् अवरुद्धाः न भवेयुः इति क्षेत्रे यन्त्राणि प्रेषितानि सन्ति। क्षेत्रे नियोजितानां कर्मचारिणाम् अवकाशदिनेषु प्रतिबन्धः कृतः।

त्रिषु राज्येषु विधानसभानिर्वाचनानां परिणामेषु हिमाचलस्य राजनीतिषु न कोऽपि प्रभावः- मुकेशः अग्निहोत्री

हिमसंस्कृतवार्ताः- कुन्दनः। त्रिषु राज्येषु विधानसभानिर्वाचनानां परिणामेषु हिमाचलस्य राजनीतिषु कोऽपि प्रभावः न भविष्यति। उपमुख्यमन्त्री मुकेश अग्निहोत्री स्थानीयपरिधिगृहे आयोजिते पत्रकारसम्मेलने प्रश्नस्य उत्तरे एवम् उक्तवान्। सः अवदत् यत् केचन भाजपानेतारः अब्दुल्ला दीवाना इव अन्यस्य विवाहे सुखं प्रकटयन्ति। यत्र सत्यं हिमाचलप्रदेशे एकवर्षपूर्वं सार्वजनिकन्यायालये भाजपा पराजिता आसीत्। राज्यस्य जनाः हिमाचलप्रदेशे भाजपां पूर्णतया अस्वीकृतवन्तः। अधुना एते जनाः मनोरञ्जनार्थं स्वप्नं पश्यन्ति। सः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशे काङ्ग्रेससर्वकारः पूर्णतया सशक्तः स्थिरः च अस्ति। यत् पञ्चवर्षस्य कार्यकालं पूर्णं करिष्यति। केचन भाजपानेतारः तस्य अस्थिरीकरणस्य स्वप्नं पश्यन्ति, परन्तु ते किमपि न प्राप्स्यन्ति। मुकेश अग्निहोत्री इत्यनेन उक्तं यत् भाजपा निर्वाचनद्वारा सत्तां प्राप्तुं अवसरं नानितवती अस्ति। इदानीं सा एवं जल्पन् स्वसमयं यापयति। सः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशस्य जनाः भाजपां निर्गमनमार्गं दर्शितवन्तः, अधुना ते विश्रान्ता उपविष्टाः भवेयुः। सः अवदत् यत् हिमाचलप्रदेशस्य जनाः काङ्ग्रेसपक्षस्य पक्षे निर्णायकं जनादेशं दत्तवन्तः। छत्तीसगढस्य महादेवघोटालेः तापः हिमाचलपर्यन्तं प्राप्तः इति विपक्षनेतृणां वक्तव्ये मुकेशः अग्निहोत्री उक्तवान् यत् केन्द्रे भाजपासर्वकारः अस्ति, यदि इच्छन्ति तर्हि ते कस्यापि संस्थाद्वारा तस्य अन्वेषणं कर्तुं शक्नुवन्ति। काङ्ग्रेसस्य भयं वा आशङ्का वा नास्ति। सः अवदत् यत् भाजपानेता अवश्यमेव स्मर्तव्यं यत् क्रिप्टोमुद्राप्रकरणस्य ताराः अन्यत्र न लभ्यन्ते। सः अवदत् यत् राज्यसर्वकारः विकासकार्यक्रमे कार्यं कुर्वन् अस्ति।

हिमाचलपरिवहनम्- राज्यस्य प्रथमः विद्युत्वाहनविभागः, एतेषां वाहनानाम् उपयोगेन ८० लक्षरूप्यकाणां रक्षणम्

हिमसंस्कृतवार्ताः- कार्यालयीयः प्रतिनिधिः।

सुक्खुसर्वकारः हिमाचले एकवर्षं पूर्णं कर्तुं प्रवृत्तः अस्ति। मुख्यमन्त्री भूत्वा मुख्यमन्त्री सुखविन्दरसिंहसुक्खुः २०२६ तमवर्षपर्यन्तं हिमाचलं हरितराज्यं कर्तुं घोषणां कृतवान् आसीत्। एतदर्थं राज्ये विद्युत्वाहनानां प्रचारः इति उक्तम्। अस्मिन् सन्दर्भे परिवहनविभागेन विद्युत्वाहनानां प्रचारार्थं अद्भुतः उपक्रमः कृतः। परिवहनविभागेन स्वस्य सर्वाणि डीजलवाहनानि विद्युत्वाहनेषु परिवर्तितानि। हिमाचलस्य परिवहनविभागः देशस्य प्रथमः विभागः अस्ति यः विद्युत्वाहनानां पूर्णतया उपयोगं करोति। परिवहनविभागेन अद्यावधि विद्युत्वाहनानां उपयोगेन ८० लक्षरूप्यकाणां रक्षणं कृतम् अस्ति। एतद् रक्षणं परिवहनविभागेन शिलातैल-वाहनानां परिपालने जनवरीमासात् अधुना यावत् व्ययिता आसीत्, विद्युत्- वाहनानां उपयोगेन प्रत्यक्षतया ८० लक्षरूप्यकाणां रक्षणम् अभवत्। परिवहनविभागस्य समूहेषु आहत्य १९ वाहनानि सन्ति। एतानि सर्वाणि वाहनानि विद्युत्युक्तानि सन्ति। हिमाचलसर्वकारस्य परिवहनविभागस्य च उपक्रमस्य अनन्तरं विद्युत्वाहनानाम् उन्मादः वर्धयितुम् आरब्धः। राज्यस्य जनाः अधुना विद्युत्वाहनानि क्रीणन्ति। राज्यसर्वकारेण राज्यं हरितहिमाचलं कर्तुं विद्युत्वाहनानां उपयोगे अपि बलं दत्तं, विद्युत्वाहनानां कृते चार्जिंगस्थानकानि च सज्जीकृतानि सन्ति। एतादृशी परिस्थितौ विद्युत्वाहनेषु सामान्यजनानाम् रुचिः अपि वर्धमाना अस्ति। परिवहनविभागात् प्राप्तसूचनानुसारं राज्ये अद्यावधि कुलम् २६४७ विद्युत्वाहनानि पञ्जीकृतानि सन्ति। हिमाचलप्रदेशे पञ्जीकृतेषु अधिकांशेषु विद्युत्वाहनेषु द्विचक्रिकाः (बाईक- स्कूटी) च सन्ति। राज्ये आहत्य २०६० द्विचक्रिकाः (बाईक- स्कूटी) पञ्जीकृताः सन्ति। ज्ञातव्यं यत् राज्यसर्वकारेण राज्ये कार्बन- उत्सर्जनस्य न्यूनीकरणाय २०२६ तमवर्षपर्यन्तं हिमाचलं हरित-ऊर्जा-राज्यं करणीयम् इति लक्ष्यं निर्धारितम्।

राज्ये सर्वत्र विद्युत्पूर्ण- स्थानकानां तन्त्रं सज्जीक्रियते

हिमाचले विद्युत्वाहनानां प्रचारार्थं विद्युत्पूर्ण- स्थानकानां तन्त्रं सज्जीक्रियते। राज्ये विभिन्नेषु स्थानेषु ई-चार्जिंग-स्थानकानि सज्जीकृतानि सन्ति । एतेषु शिलातैलकेन्द्राणि अपि समाविष्टाणि सन्ति अर्थात् पेट्रोलपम्पेषु अपि ई-चार्जिंग-स्थानकानि स्थापितानि सन्ति । परिवहनविभागस्य अनुसारं १७ शिलातैलकेन्द्रेषु विद्युत्पूर्ण-स्थानकानि स्थापितानि सन्ति। सप्ताहद्वयस्य अन्तः एतानि विद्युत्पूर्ण-स्थानकानि कार्यरतानि भविष्यन्ति । तेषु काङ्गड़ामण्डले पञ्चसु शिलातैलकेन्द्रेषु बिलासपुरमण्डले च त्रिषु केन्द्रेषु विद्युत् सज्जीकृतानि सन्ति। राज्यसर्वकारः ई-वाहनानां चार्जिंग् कृते १०७ चार्जिंगस्थानकानि निर्मातुम् गच्छति। अस्मिन् केवलं राज्यस्य पेट्रोलपम्पेषु ५३ ई-चार्जिंगस्थानकानि निर्मितानि भविष्यन्ति, राज्यपरिवहनविभागेन ५४ चार्जिंगस्थानकानि निर्मितानि भविष्यन्ति, ये १७ चार्जिंगस्थानकानि आरभ्यन्ते तेषु त्रीणि शिलातैलकेन्द्राणि भारतपेट्रोलियमशिलातैलकेन्द्रेषु निर्मितानि सन्ति यदा अन्ये १४ भारतीयतैलनिगमस्य शिलातैलकेन्द्रेषु निर्मितानि भविष्यन्ति।

सोमवासरे शेयरविपणौ गृहशेयरेषु लाभः अभवत् सुवर्णः वर्धितः , रजतः पतितः

मुम्बई-शेयर- विपणौ संवेदनशील-सूचकाङ्के सेन्सेक्स-इत्येतत् ११४६ अंकैः उच्छ्रितम्, निफ्टी-संस्थायाः ३४४ अंकैः वृद्धिः अभवत् । विशेषज्ञानाम् अनुसारं यत्र विधानसभानिर्वाचनं सम्पन्नं तत्र चतुर्षु राज्येषु त्रयेषु भारतीयजनतापक्षस्य निर्णायकविजयेन शेयरविपणौ उत्साहः वर्धितः अस्ति।

सुवर्ण रजतौ

सोमवासरे सायं सुवर्णस्य मूल्ये प्रति १० ग्रामं ६३,४१० रुप्यकाणां वृद्धिः अभवत् । व्यापारकाले प्रतिदशग्रामं ६४,०६३ रुप्यकाणां सर्वकालिकं उच्चतमं स्तरं प्राप्तवान् । अपरपक्षे रजतस्य मूल्ये ४०१ रुप्यकाणां पतनेन प्रतिकिलोग्रामं ७७,६८६ रुप्यकेषु व्यापारः दृष्टः।

डॉलर समक्षे रूप्यकः

सोमवासरे समाचार लेखनसमयं यावत् रुप्यकस्य मूल्यं डॉलरविरुद्धं दुर्बलं जातम्, ८ पैसाः पतित्वा ८३.३७ इति मूल्ये समाप्तम्।

विश्व शेयरक्षेत्रे यत्र ताइवान-डॉलरस्य ०.३८ प्रतिशतं वृद्ध्या, इन्डोनेशिया-रूपिया ०.३२ प्रतिशतं, मलेशिया- रिजिन्ट्-दक्षिणकोरिया-मुद्रायाः च ०.२७ प्रतिशतं वृद्ध्या व्यापारः वर्धितः तस्मिन् एव काले जापानस्य येन्, फिलिपिन्स् पेसो च ०.१७ प्रतिशतं वृद्धिं प्राप्तौ।

शतरंज प्रतियोगितायां सरदार-पटेल विश्वविद्यालयस्य साहिलः प्रथमः

अम्ब महाराणा प्रताप राजकीय- महाविद्यालये आयोजिता शतरंज- प्रतिस्पर्धा

हिमसंस्कृतवार्ताः, डॉ.अमितशर्मा।

महाराणा प्रताप राजकीय- महाविद्यालयः अम्ब इत्यत्र आयोजितायां अन्तर्महाविद्यालयीया- शतरंज- प्रतिस्पर्धायां सरदार पटेल विश्वविद्यालयः मंडी इत्यस्य प्रतिभागिभिः उत्तमं प्रदर्शनं कृतम्। विश्वविद्यालयस्य प्रतिभागी साहिलः चतुर्थ- उत्पीठिकायां प्रथमस्थानं प्राप्तवान्। अस्याम् उपलब्धौ सरदार पटेल विश्वविद्यालयस्य प्रतिकुलपतिः आचार्य अनुपमा सिंहवर्या सम्मानितवती। अवसरेऽस्मिन् अधिष्ठाता छात्रकल्याणः डॉ पवन चांदः, दलप्रभारी डॉ. राकेश कुमार शर्मा अपि उपस्थितः आसन्। प्रति कुलपतिः आचार्य अनुपमा सिंह अस्मिन् उपलक्ष्ये छात्रान् क्रीडाभावनया क्रीडितुं प्रेरितवती। सा उक्तवती यत् अध्ययनेन सह क्रीडा अपि महत्त्वपूर्णा वर्तते। दलप्रभारी डॉ. राकेश कुमार शर्मा अकथयत् यत् सरदार पटेल विश्वविद्यालयस्य चतुर्सदस्यीये महिलादले स्मृतिः, गुंजनः, सुष्मिता, हिमांशी च, पुरुषवर्गे च शुभम बलिया, साहिलः जतिनः, रित्विकः, लोकेशश्च सहभागिताम् अकुर्वन्।

चलचित्रवार्ताः

अजय देवगनः 'सिंघम अगेन' इति चलचित्रस्य चित्रोतलन-काले आहतः अभवत्, तथापि चित्रोतलनं निरन्तरं प्रचलति

हिमसंस्कृतवार्ताः- जगदीश डाभी, मुम्बई।

प्राप्तवार्तानुसारं बॉलीवुड-नायकः अजय देवगनः अद्यकाले 'सिंघम अगेन' इत्यस्य चित्रोतलनं कर्तुं व्यस्तः अस्ति। रोहितशेट्टी इत्यस्य एतत् चलचित्रम् आगामिवर्षे प्रदर्शितं भविष्यति। अधुना एव एतत् चलचित्रं हैदराबादनगरे गृहीतम् अधुना मुम्बईनगरे अस्य चलचित्रस्य चित्रोतलनं क्रियते। समाचारानुसारं अजयदेवगनः अद्यैव 'सिंघम अगेन' इत्यस्य चित्रोतलन-काले घातितः अभवत्। 'मिड-डे' इत्यस्य वार्तानुसारम् अजय देवगनः विले पार्ले इत्यत्र चलच्चित्रस्य चित्रोतलनं कुर्वन् आसीत्। अस्मिन् गोलीकाण्डे युद्धक्रमः चित्रोतलनं कर्तव्यः आसीत्। अस्य युद्धक्रमस्य चित्रोतलन-काले यदृच्छया तस्य मुखं प्रहारं कृत्वा तस्य नेत्रे क्षतिः अभवत्। नेत्रक्षतिं प्राप्य अपि चलचित्रस्य चित्रोतलनं न स्थगितम्। रोहितः अवशिष्टानां दृश्यानां चित्रोतलनं निरन्तरं कुर्वन् आसीत्। अजयः अपि कतिपयेषु होरासु विश्रामं कृत्वा पुनः चित्रोतलनं कर्तुं आरब्धवान्। शेषकाले अजयः वैद्येन चिकित्सां कृत्वा किञ्चित् स्वस्थः भूत्वा पुनः चित्रोतलनम् आरब्धवान्। भवद्भ्यः वदामः यत् अजय देवगन अभिनीतः सिंघम अगेन इति चलचित्रं रोहितशेट्टी इत्यस्य निर्देशने निर्मितं भवति, तस्य प्रदर्शनं १५ अगस्त २०२४ दिनाङ्के भविष्यति। अल्लु अर्जुनस्य पुष्पा २ इति चलचित्रेण सह अस्य चलचित्रस्य संघर्षः भविष्यति। अजय देवगनः, तेन सह करीना कपूरः, दीपिका पादुकोणः, अक्षयकुमारः, टाइगर श्रॉफः, रणवीरसिंहः च 'सिंघम फ्रेंचाइजी' इत्यस्य अस्मिन् नूतने चलच्चित्रे दृश्यन्ते। अस्मिन् चलचित्रे अर्जुनकपूरस्य उपस्थितेः वार्ता अपि अस्ति। परन्तु अर्जुनस्य विषये अद्यापि आधिकारिकं वक्तव्यं न आगतम्। अस्मिन् चलचित्रे अर्जुनः खलनायकस्य भूमिकायां दृश्यते इति कथ्यते।

सशस्त्रसेनासु महिलानां सहभागिता ..क्रमशः..

अस्मिन् अवसरे रक्षामन्त्री राजनाथसिंहः अवदत् यत् सशक्ता नौसेना प्रमुखवैश्विकशक्तेः प्रतीका भवति। सः अवदत् यत् प्रधानमन्त्री मोदी वायुसेनया सह नौसेनायाः उन्नयनं प्रति केन्द्रितः अस्ति। समारोहं सम्बोधयन् नौसेनाप्रमुखः नौसेना प्रमुखः एडमिरल आर. हरिकुमारः अवदत् यत् भारतीयनौसेना राष्ट्रियसुरक्षायाः कृते प्रतिबद्धा अस्ति तथा च २०४७ तमवर्षपर्यन्तं भारतं विकसितराष्ट्रं कर्तुं लक्ष्यं प्रति प्रतिबद्धा अस्ति।

ततः पूर्वं प्रधानमन्त्रिणा सिन्धुदुर्गमण्डलस्य राजकोटदुर्गे छत्रपतिशिवाजीमहाराजस्य विशालप्रतिमायाः अनावरणं कृतम् । शिवाजीमहाराजविषये चित्रकलाप्रदर्शनस्य उद्घाटनम् अपि अकरोत् । श्री मोदी तारकारलीतटस्य समीपे भारतीयनौसेनायाः विमानानां, पनडुब्बीनां, विमानानाम्, विशेषबलानाम् परिचालनप्रदर्शने अपि भागं गृहीतवान् । अस्मिन्नवसरे महाराष्ट्रस्य राज्यपालः रमेशवैसः, मुख्यमन्त्री एकनाथशिन्दे, उपमुख्यमन्त्रिणौ देवेन्द्रफडनवीजः अजीतपवारश्चोपस्थितौ आस्ताम्।

गुरुशिष्ययोः प्रीतिसंवादः
(चतुर्थो दिवसः)

असमप्रदेशीयः विज्ञानशिक्षकः, नारदोपाध्यायः

विनयनामधेयः जिज्ञासुः शिष्यः पूर्ववद् अद्यापि सायङ्काले यथासमयं गुरुगृहं समेत्य गुरुं साष्टाङ्गं प्रणम्य च, गुरोस्सङ्केतानुसारं गुरुसन्निधौ उपाविशत् ।

गुरुः - कल्याणमस्तु ! अस्तु वत्स, अद्यतनी जिज्ञासा उपस्थाप्यताम् ।

शिष्यः - नमो नमो गुरुवर्य ! अद्य भारतस्य, भारतीयानां च महत्त्वविषये ज्ञातुमिच्छामि गुरुदेव ।

गुरुः - तथास्तु, श्रूयतां वत्स,

पुण्यभूमि-भारतवर्षं धर्मशक्तिरूपा परमसम्पद् अस्ति । धर्मशक्तिर्हि दुःखदैन्यादिच्छायातो मनुष्यान् रक्षति । यत्र वयं निवसामः, असौ भारतं हि पृथ्व्यां स्वर्गः, सुख-समृद्धि-सौन्दर्याणां धाम वर्तते । यः अस्मिन् देशे उत्पन्नः, यः अस्यैव अन्नजलादिभिः पालितः, पोषितश्च, यः अस्याः पुण्यभूमेः सेवकः स्यात्, यश्च एनं देशं हि स्वगृहं मन्यते, स वास्तविको भारतीयः कथ्यते । यः कोऽपि उत्तरमार्गीयः स्यात्, अथवा दक्षिणमार्गीयः, आर्यः स्याद् अथवा द्रविडः, ब्राह्मणः स्याद् अथवा हरिजनः, सः सर्वोऽपि भारतीयो हि वर्तते । अत्र यः कोऽपि वर्णीयः अथवा धर्मसम्प्रदायानुयायी भवेन्नाम, यदि स भारते भारतार्थं निवसेत्, जीवेत्, स्वश्रद्धाभक्तियुक्तं जीवनं भारतसेवायाम् उन्नत्याञ्च योजयेत्, अत्रस्थां संस्कृतिं, शास्त्रं, देवभाषां संरक्षणाय, वर्धनाय च प्रयतेत, तर्हि सः प्रकृतार्थतो भारतपुत्रो हि आख्यायते । चिच्छक्तेः अस्याम् आध्यात्मिकैकतायाम् अस्मद्देशस्य गौरवं गृहितमस्ति । अस्याः आधारभूतैकतायाः अभावाद्धि अस्मद्देशो वारं वारं दासत्वबन्धनेन बद्धो जातः । भारतं देवमनुष्याणाम् आशीर्वादात्मकं स्थानमस्ति । आध्यात्मिकज्ञानस्य प्रभुता सम्पत्तिः अत्रैव विद्यते । वेदः, उपनिषत्, गीता, रामायणं, भागवतं, महाभारतं, भारतशक्तिः, योगशक्तिः, साधुवाणी, सत्यानुभूतिः, अन्तर्ज्ञाननिधिः इत्यादयः सर्वेऽपि मानवकल्याणार्थम् अत्रैव उपलभ्यन्ते । वैज्ञानिकसंस्कृतौ अपि भारतं नैव अकिञ्चनं स्यात् कदाचिदपि । एवमेव सङ्गीतं, चित्रकला, मूर्तिनिर्माणकला, वास्तुशास्त्रम्, अस्त्रविद्या, फलितज्योतिषम् इत्यादिषु न कोऽपि इतरदेशः अद्यावधि भारततः अग्रेसरः अवलोक्यते । योगशास्त्रे तु भारतं सदा हि जगद्गुरुत्वेन हि तिष्ठति । अत्रैव नानामहापुरुषाणाम् आगमनम् समभवत्, स्वयं परमपुरुषः परमात्मा रामकृष्णादिरूपेण अत्र अवतरितवान् लोकशिक्षाय, लोककल्याणाय च । अतः मनुष्यस्य अत्रत्यं जन्म सौभाग्याय उच्यते ।

शिष्यः - गुरुवर ! मनसि तस्य परमात्मनः अनुभवः कथं भवेत् ?

गुरुः - अस्तु, मया पूर्वं हि उक्तमासीद् यत् परदर्शनं, परचिन्तनं वा विहाय आदौ आत्मचिन्तनं कर्तव्यम् । तच्चिन्तनाभ्यासबलात् शनैः आत्मन्येव आत्मदर्शनं जायते । आत्मदर्शनं हि प्रकृतार्थतः कोऽहमिति अभिज्ञानम् । प्राकृतिकोऽयं जडशरीररूपः नाहं कदाचिदपीति स्पष्टीभवति, अपितु चिदानन्दस्वरूपोऽहमिति दृढीभवति इत्येव आत्मदर्शनं नाम, आत्मसाक्षात्कारः वा । अस्यां स्थितौ हि ईश्वरानुभूतिः जायते, न वा कदापि बहिरन्वेषणेन । बहिश्चिन्तनेन बहिरन्वेषणेन वा तु केवलं भ्रमणशीला जडप्रकृतिर्हि अवलोक्यते, न वा कदापि ईश्वरानुभूतिः सम्भवेदिति ।

अस्तु, वत्स, अद्य अत्रैव विरम्यते, पुनर्मिलाव ।

शिष्यः - आं गुरुदेव, कृतकृत्योऽहमद्य । प्रणम्यते ।

(क्रमशः) ....

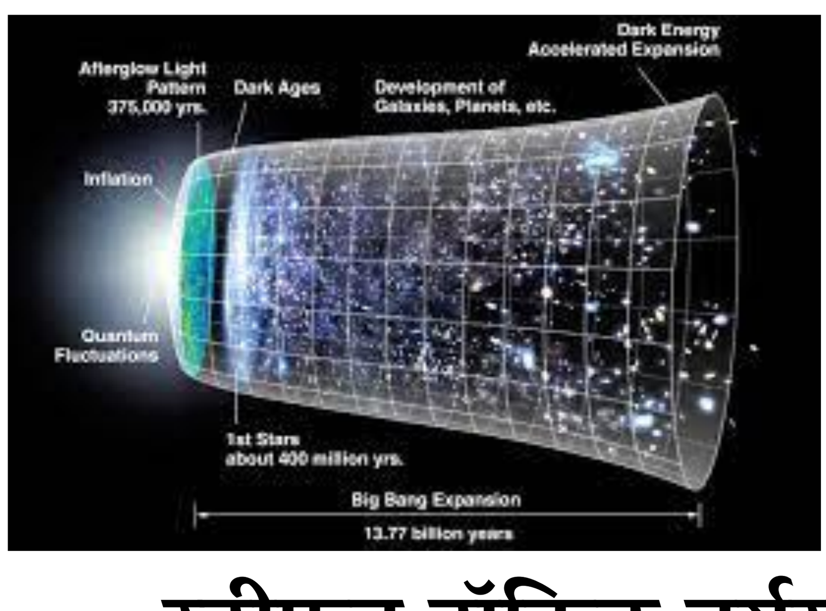

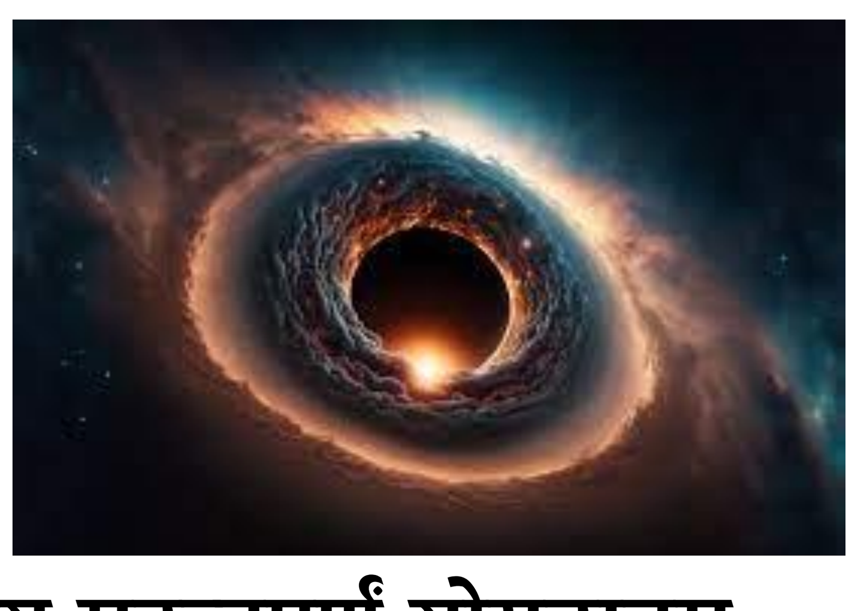

स्टीफन् हॉकिङ्ग वर्यस्य महत्त्वपूर्णं योगदानम्

कृष्णरन्ध्रस्य, बिग बैङ्ग-सिद्धान्तस्य च अवगमने स्टीफन् हॉकिङ्ग इत्यनेन महत्त्वपूर्णं योगदानं कृतम् । सः १२ मानदपदवीं प्राप्तवान्, अमेरिकादेशस्य सर्वोच्चं नागरिकसम्मानं च प्राप्तवान् । स्टीफन् हॉकिङ्ग इत्यस्य पुस्तकरूपेण प्रकाशितं कार्यं 'A Brief History of Time' इति १९८८ तमे वर्षे प्रकाशितम्।एतत् पुस्तकं तथ्यात्मकतायाः वैज्ञानिकतायाः च कारणेन एतावत् लोकप्रियं जातम् यत् १० वर्षेषु अस्य दशलक्षप्रत्ययः विक्रीताः । अद्यत्वे अपि तस्य आपूर्तिः प्रचलति।

हॉकिंगमहोदयस्य वचनानि-

मम मनसि सर्वाधिकं सुखं भवति यत् मया ब्रह्माण्डम् अवगन्तुं भूमिका निर्वाहिता । तस्य रहस्यं जनानां समक्षं प्रकाशितं, तस्मिन् विषये कृतेषु शोधकार्येषु अहं योगदानं दातुं समर्थः अभवम्। यदा जनानां समूहः मम कार्यं ज्ञातुम् इच्छति तदा अहं गर्वितः अनुभवामि। —स्टीफन हॉकिंग

स्टीफन् विलियम हॉकिङ्ग्

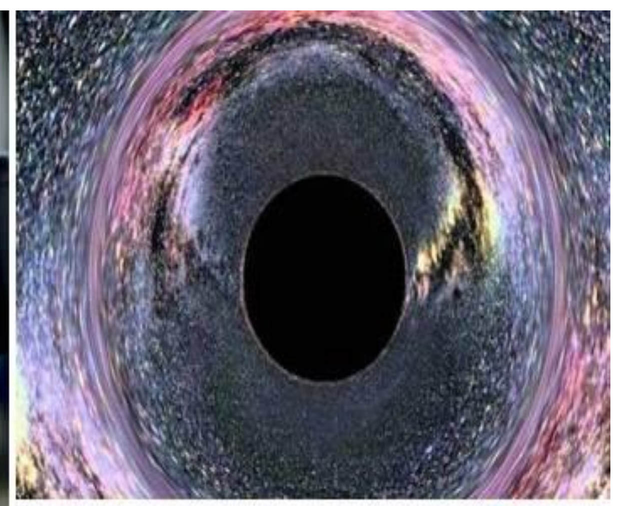

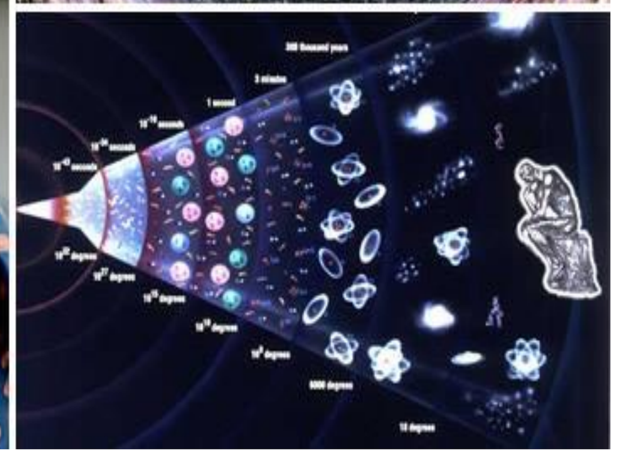

स्टीफन् विलियम हॉकिङ्ग् (८ जनवरी १९४२ – १४ मार्च २०१८) केम्ब्रिजविश्वविद्यालये सैद्धान्तिक-ब्रह्माण्डविज्ञानकेन्द्रस्य विश्वप्रसिद्धः भौतिकशास्त्रज्ञः ब्रह्माण्डविज्ञानी, लेखकः, शोधनिदेशकः च आसीत्

प्रारम्भिकं जीवनम्

स्टीफन् हॉकिङ्ग इत्यस्य जन्म १९४२ तमे वर्षे जनवरीमासे ८ दिनाङ्के आक्सफोर्डनगरे फ्रैङ्क (१९०५–१९८६) इसाबेल् एलेन हॉकिङ्ग (जन्मः वाकर; १९१५–२०१३) इत्येतयोः गृहे अभवत् । हॉकिङ्ग इत्यस्य माता स्कॉटलैण्ड्-देशस्य ग्लास्गो-नगरे एकस्मिन् चिकित्सकानां परिवारे जन्म प्राप्नोत् । तस्य धनिकः पितृपितामहः यॉर्कशायर-नगरस्य कृषिभूमिं क्रीत्वा अतिविस्तारितवान् आसीत्, ततः २० शताब्द्याः आरम्भे महता कृषि-अवसादे दिवालिया अभवत् तस्य पितामही स्वगृहे विद्यालयं उद्घाट्य परिवारं आर्थिकविनाशात् उद्धारितवती । परिवारस्य आर्थिकबाधायाः अभावेऽपि मातापितरौ आक्सफोर्डविश्वविद्यालये अध्ययनं कृतवन्तौ, यत्र सः फ्रैङ्क चिकित्साशास्त्रं पठति स्म, इसाबेल् च दर्शनं, राजनीतिं, अर्थशास्त्रं च पठति स्म । इसाबेल् चिकित्सासंशोधनसंस्थायाः सचिवरूपेण कार्यं कृतवती, फ्रैङ्क च चिकित्सासंशोधकः आसीत् । हॉकिङ्ग इत्यस्य फिलिप्पा, मैरी च इति द्वे अनुजभगिन्यौ, एडवर्ड फ्रैङ्क डेविड् (१९५५–२००३) इति दत्तकभ्राता च आसीत् ।

१९५० तमे वर्षे यदा हॉकिङ्ग इत्यस्य पिता नेशनल् इन्स्टिट्यूट् फ़ॉर् मेडिकल रिसर्च इत्यस्मिन् परजीवीविज्ञानविभागस्य प्रमुखः अभवत् तदा तस्य परिवारः हर्ट्फोर्डशायर-नगरस्य सेण्ट् आल्बन्स्-नगरं गतः । सेण्ट् आल्बन्-विद्यालये तस्य परिवारः अतीव बुद्धिमान् किञ्चित् विलक्षणः च इति मन्यते स्म; तस्य कुटुम्बे भोजनं प्रायः शान्ततया पुस्तकपठनेन एव क्रियते स्म । ते विशाले, अव्यवस्थिते, दुर्गन्धिते च गृहे मितव्ययी अस्तित्वं जीवन्ति स्म, परिवर्तितायाः लण्डन्-नगरस्य टैक्सी-यानेन च यात्रां कुर्वन्ति स्म । हॉकिंगस्य पितुः आफ्रिकादेशे कार्यं कुर्वतः शेषः परिवारः मेजोर्का-नगरे चतुर्मासान् यावत् तस्य मातुः मित्रस्य बेरिलस्य तस्याः पत्युः च कवि रोबर्ट् ग्रेव्स्-इत्यस्य गृहे एव समयं यापितवान्।

अहं सर्वदा गर्वितः भविष्यामि यत् मया ब्रह्माण्डं ज्ञातुं महत्त्वपूर्णा भूमिका कृता, विज्ञानक्षेत्रे बहवः नवीनाः आविष्काराः कृताः, जनाः मम योगदानस्य प्रशंसाम् कुर्वन्ति। —स्टीफन हॉकिंग

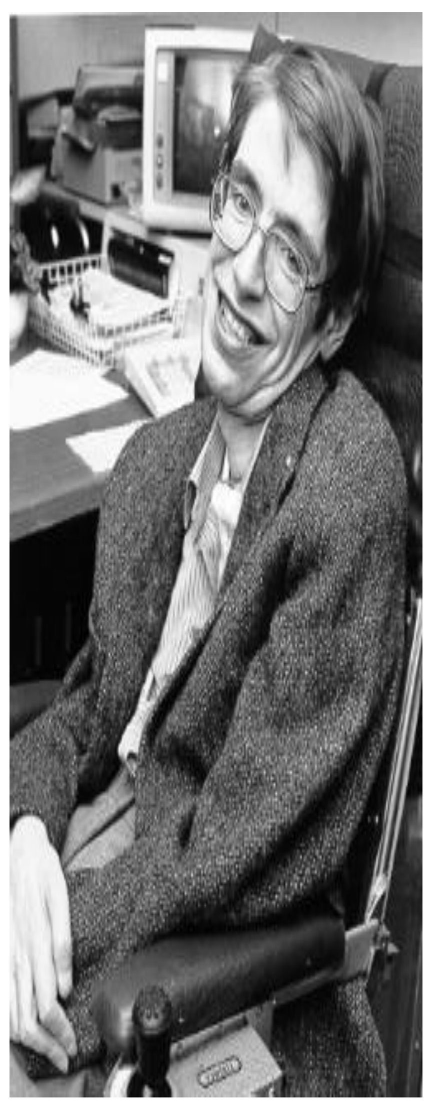

प्रायः सर्वाभिः स्नायुतन्त्रिकाभिः सह मम नियन्त्रणं त्यक्तमस्ति, अधुना अहं गण्डस्नायुना उपयुज्येन उपनेत्रेन युक्तं संवेदकं योजयित्वा सङ्गणकेन सह वार्तालापं कर्तुं शक्तोमि। स्टीफन हॉकिंग

डॉ. युवराज भट्टराई

पुत्रिका-दशकम्

गौरवर्णास्ति कुन्देन्दुभाभासिता,
भागधेयेन सा मत्कुले चागता।
शोभते मद्गृहे चन्द्रिका चञ्चला, वर्तते
पुत्रिका सैव मल्लक्ष्मिका।।१

लोचनानन्दिनी सर्वतः स्यन्दिनी,
दुःखकष्टार्दिनी हर्षसंवर्धिनी।
वायुवद् वाति सा मञ्जुला शीतला,
निर्मलाभा सुता मेऽस्ति मल्लक्ष्मिका।।२

गेहसन्नायिका दिव्यरूपा सदा, चित्रिणी
चारुवेशा विनम्रा वरा।
सारभूतास्ति सत्यं कुटुम्बे सुता, पुत्रिका
भाति गेहे शुभा लक्ष्मिका।।३

यत्र कुत्रापि गेहे भवेत् पुत्रिका, लुप्यते
दर्शनैनव सर्वा व्यथा।
भङ्गुरे जीवने सा सुता मोददा, वर्तते
मङ्गलैः मण्डिता लक्ष्मिका।।४

वेदमन्त्रादिनादान् न चाऽऽकर्णये,
पुत्रिकानूपुरारावतालं भजे।
लोलवल्लीव फुल्ला ममाङ्कं गता, सैव
साक्षात् मदीयास्ति श्रीराधिका।।५

सास्ति सारस्वतं धाम सौभाग्यकम्,
ज्ञानभाभास्वरं विद्रुमाभं प्रियम्।
तद्वचोभिर्नवं लभ्यते जीवनम्, कन्यका
जायते मेऽत्र सञ्जीवनम्।।६

सा विशिष्टा सुता संस्फुरन्ती गृहे,
वैजयन्ती जयन्तीव दोधूयते।
धन्यभागस्यहं सा मया सेव्यते,
जीवनं यातु मे पुत्रिका सेवने।।७

हास्यसौन्दर्यदीप्ता सुधासन्निभा,
विष्णुलोकादिहाप्ता स्वयं लक्ष्मिका।
कुन्ददन्ती सुशीला विनीता प्रिया,
प्रातरुत्थाय रौति भृशं कन्यका।।८

निर्जनं मद्गृहं कन्यके! त्वद्विना,
जीवितुं नैव शक्नोम्यहं त्वद्विना।
प्रेमदेवी गृहे वर्तसे त्वं सदा,
लास्यहास्यान्विता त्वं न कस्मै प्रिया।।९

चारुरूपं सुतायाः सदा चिन्तयन्,
स्यात्सुखं मे सुतायै भृशं कल्पयन्।
वैपरीत्येऽपि कन्यां निजां सम्भजन्,
दुःखपीडां पिता सः सहेताधिकाम्।।१०

डॉ. युवराज भट्टराई
समवाप्तसाहित्याकादमी- युवपुरस्कारः

निधनम्

परिवारस्य प्रवक्तुः मते २०१८ तमस्य वर्षस्य मार्चमासस्य १४ दिनाङ्के प्रातःकाले केम्ब्रिज्-नगरे स्वगृहे हॉकिङ्ग इत्यस्य मृत्युः अभवत् । तस्य परिवारेण स्वदुःखं प्रकटयन् एकं वक्तव्यं प्रकाशितम्।

उल्लेखनीयं सम्मानम्

आल्बर्ट आइन्स्टाइन पुरस्कार (1978)
वॉल्फ प्राइज़ (1988)
प्रिंस ऑफ ऑस्ट्रियस अवार्ड्स (1989)
कोप्ले मेडल (2006)
प्रेसिडेंशियल मेडल ऑफ फ्रीडम (2009)
विशिष्ट मूलभूत भौतिकी पुरस्कार (2012)